

“İrlanda Barış Süreci Kıbrıs’a Model Olabilir Mi?”

Özdil Nami ve Fikri Toros ile Söyleşi

Yusuf Ertuğral¹

Pınar Torlak²

Haber – Söyleşi

Liderler değişti, müzakereler genişledi, referandumlar, çözüm önerileri, teknik komiteler derken diplomasi tarihinin en uzun süren müzakere süreci olarak görülen Kıbrıs müzakere süreci yarım asrı aştı. Takvimler 3 Haziran 1968’i gösterdiğinde ilk müzakereler Beyrut’ta başlamıştı. Geçen 56 yılda müzakereler kısır döngüye girdi, Kıbrıs çözülemeyen bir düğüm oldu.

Kıbrıs’ta kalıcı bir barış arayışını sürdüren Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Güney Kıbrıs Rum Kesimi temsilcileri Kıbrıs Diyalog Forumu tarafından İrlanda’nın Dublin ve Belfast şehirlerinde düzenlenen, İrlanda Barış Süreci’nin ele alındığı bir çalışma ziyaretine katıldılar. Başta siyasetçiler olmak üzere sivil toplum kuruluşu temsilcileri ve din adamlarının çözüm sürecinde üstlendikleri role ilişkin bilgi sahibi olmak ve tecrübe paylaşımında bulunmak çalışma ziyaretindeki en temel amaçtı. Peki bu amaç doğrultusunda Kuzey İrlanda Barış Süreci Kıbrıs için örnek model oluşturabilir mi? Çalışma ziyaretinde yer alan iki önemli isim; Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTB) Dış İlişkiler Sekreteri Sayın Fikri Toros ile CTP’nin eski milletvekili olan, kabinede bakanlık görevi alan ve Kıbrıs müzakerelerinde Başmüzakereci olarak atanan Sayın Özdil Nami EUROPolitika’dan Yusuf Ertuğral’ın sorularını yanıtladılar.

¹ EUROPolitika editörü.

² EUROPolitika yazarı.

Kuzey İrlanda Barış süreci eksininde bakıldığında sayın Nami'ye göre Kıbrıs'ta önemli fırsat pencerelerinin kaçırıldığı bir süreç söz konusu. Nami: ***“Kıbrıs'ta önemli fırsat pencerelerinin kaçırılmış olduğu ve bu nedenle önemli denemelere rağmen sorunun hala çözülememiş bir konu olarak devam ettiğini söylemek mümkündür. Bir başka deyişle Kıbrıs sorununun da çözümü için İrlanda'daki gibi kriz dönemlerini çözüm için kullanmak, zor kararları alabilecek liderlerin dönemlerini iyi kullanmak ve uluslararası ilgiyi kaybetmemek gerekirdi, en genel anlamda alınması gereken dersin bu olduğunu düşünüyorum.”***

Toros ve Nami Kıbrıs'ta kalıcı barışın sağlanmasının önündeki engelleri ve fırsatları da değerlendirdiler. Nami, Kıbrıs meselesine uluslararası camiann ilgisinin kaybolduğunu altını çizerek şunları söyledi: ***“Kıbrıs'ta karşılıklı kabul edilebilir çözüm her iki tarafın gönlünde yatan aslandan ziyade gerçekçi olarak ulaşılabilecekleri bir uzlaşma formülü olmak zorundadır. Buradan hareketle çözümün ne Rum tarafının istediği üniter bir yapıda ne de Türk tarafının arzu ettiği 2 ayrı egemen devlet formülü ile olamayacağı açıktır. Fakat mevcut uluslararası konjonktür tarafları bu yönde adım atmaya zorlamaktan uzaktır. Ukrayna'daki savaşın ardından Gazze'de yapılan saldırı ve insanlık trajedisi zaten Kıbrıs sorununa ilgisini yitirmiş uluslararası faktörü daha da soğutmuştur. Diğer taraftan 2017 Kıbrıs konferansının çökmesinden sonra Türk tarafının BM zemini ve parametrelerini terk ettiğini ilan etmesi de çözümsüzlüğün adresi olan Rum liderliğini baskıdan kurtarmış var rahatlatmıştır. Bu nedenle statüko dediğimiz yerleşik düzen daha da kalıcı hale gelmiştir. Statükoyu kırmak ve sorunu çözmek için kendi fırsatımızı kendimiz yaratmak zorundayız. Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarına Batı dünyasının ulaşma arzusu akılcı politikalar ile lehimize kullanabileceğimiz bir fırsattır. Ancak bu tip konuları lehimize kullanabilmek için dünya ile uyumlu siyasetleri tercih etmek zorundayız.”***

Toros ise Kıbrıs'ta kalıcı barışın önündeki engelleri ***“çözüm müzakerelerinde sonuca varmak için gerekli olan uluslararası destek ve cesaretlendirmenin yetersiz kalmış olması, her iki toplumda ayrılıkçı milliyetçi elitlerin güçlenmekte olması, federal çözüm güçlerinin eş zamanlı olarak iktidarda olmaması”*** olarak sıralıyor. En büyük fırsatları ise ***“siyasi eşitliğe dayalı federasyon, kalıcı barış ve***

gerçek demokrasinin tecelli etmesini sağlayacak, Kıbrıs-Türkiye-Yunanistan arasındaki ilişkilerin normalleşmesini mümkün kılacak, uluslararası toplum ve hukuk içerisinde Kıbrıs, Rum toplumunun monopollüğünden çıkacak ve iki toplumun siyasi eşitlik temelinde oluşturacağı ortak Federal Devlet tarafından temsil edilecek, Birleşik Federal Kıbrıs ile hedeflenen kalıcı barış, Doğu Akdeniz’de de bölgesel barış, istikrar, güvenlik ve refahın anahtarı” şeklinde değerlendiriyor.

Toros’a göre Kıbrıs için müzakere sürecinin gözden geçilmesi varılan yakınlaşmaların tümüne bağlı kalınarak, sonuç odaklı ve aciliyet duygusu ile belirlenecek kesin bir tarih temelinde yeniden kurgulanması ve en önemlisi de uluslararası aktörlerin proaktif rol üstlenmesi gerektiğini belirtiyor. Toros’un bu yaklaşımını Nami, ABD’nin İrlanda sürecindeki rolü ile örnekliyor. ABD’nin İrlanda Barış Sürecinde İrlanda’ya **“Ya bu süreci barış ile sonuçlandırılırsınız ya da her türlü maddi ve siyasi desteğimizi keseriz”** ultimatominin etkili olduğuna dikkat çeken Nami, Kıbrıs sürecinde siyasi iradenin eksik olduğu görüşü taşıyor. Kıbrıs için takip edilmesi gereken yolu ise 5 madde ile açıklıyor:

“Her iki taraf da müzakerelerin 2017’de Crans Montana’da kaldığı yerden devam edeceğini
Müzakerelerin önceden belirlenmiş bir süre içinde tamamlanacağını,
İlk etapta Gutterres Belgesi diye bilinen belgede yer alan 6 ana konunun bitirileceğini
Ardından gerekirse hakemlik ile kapsamlı çözüm planının bitirilip referanduma sunulacağını
Referanslarda Anna Planın sürecinden farklı olarak bu kez Rum seçmenden Federal çözüm ile 2 devletli çözüm, Türk seçmenden ise Federal çözüm ile tanınmamış KKTC ile yola devam arasında seçim yapmalarının isteneceği yeni bir süreç kurgusu gerekmektedir.”

Nami, İrlanda’da yürütülen barış süreci ile Kıbrıs’ı karşılaştırdığında Kıbrıs’taki sürecin genel anlamda her iki tarafın halkından kopuk gerçekleştirildiğine dikkat çekerek şunları söylüyor: **“Kıbrıs’ta konu hemen hemen sadece liderlere bırakılan ve gizlilik içinde yürütülen bir süreç oldu. Halbuki İrlanda’da masa birçok değişik tarafa açıldı ve çok daha şeffaf bir şekilde yürütüldü. Bizim de Kıbrıs’ta bundan sonraki süreçlerde daha kapsayıcı ve şeffaf olan süreçlere ihtiyacımız olacağı açık. Diğer taraftan gerek çözüme hazırlık gerekse çözüm sonrası dönem için kurumsal yapıların oluşması ve bunlara güçlü finansman kaynakları**

sağlanması da çok önemli. İrlanda bu yönde oluşturulan kurumlar hala ayakta ve önemli roller üstlenmeye devam ediyorlar.”

“DÜNYAYI YANIMIZA ALAN AKILCI POLİTİKALARA İHTİYACIMIZ VAR”

Süreçteki çıkmazın aşılabilmesi için tek meşru zemin olarak BM’yi ve Track II Diploması’ni işaret eden Toros ise *“Daha fazla geç kalmadan tek meşru zemin olan BM zeminine dönülmesi şarttır. BM Genel Sekreteri himayelerinde yürütülecek olan müzakereler, bir siyasi uzlaşya varılabilmesi için tek gerçekçi yöntemdir. Bunu kolaylaştırmak BM Genel Sekreterinin sorumluluğunda olmakla birlikte, ABD, İngiltere ve AB gibi güçlerin de konuyu öncelemeleri ve proaktif rol alarak tarafları cesaretlendirmeleri şarttır. Sivil toplumun katılımıyla oluşturulan Track II Diploması, geçmiş müzakere süreçlerinde siyasi liderleri teşvik etmenin yanı sıra tamamlayıcı olduğunu ve devam etmesinin bir gereklilik olduğuna inanıyorum. Siyasi anlaşma ve barış arasındaki bağlantı ve fark iyice anlaşılmalı ve not edilmelidir”* dedi.

Nami ise son olarak *“Dünyayı yanımıza alan akılcı politikalara ihtiyacımız var”* diyor ve ekliyor: *“Yani birilerinin Rum tarafına ‘Türk tarafı hem federal hem iki devletli çözüme evet diyor ancak Rum tarafı olarak siz ikisine de hayır diyorsunuz. Bu devam edemez, Kıbrıslı Türkleri rehin tutamazsınız’ demeli. Bunu diyebilecek ülkeler belli. Bunlar da bizden ziyade Türkiye’den gelecek mesajları dinleyen ülkeler. O yüzden gözümüz Ankara’da. Umarım iç siyasi kaygıların geride kalıp daha uzun vadeli çıkarlara bakılabildiği bir döneme yakında gireriz ve akılcı bir siyasetle bizi çözüme götürecek bir ivmeyi İrlanda’da olduğu gibi Kıbrıs’ta da yakalarız.”*